

palači postoji niz kvalitetnih baroknih detalja od kovana željeza: vrata, balkon, rešetke, ograde. Grofovi Althan su u XVIII. st. podigli na bastionu visok zvonik, koji je karakterističan za siluetu Čakovca. U njemu je zvono gotičkih oblika. Tik do tvrđave u parku nalazi se elegantni barokni kip Sv. Jeronima, djelo V. Königera (1766); tada se, naime, vjerovalo da je taj crkveni otac Međimurac, rodom iz Štrigove.

Uz tvrđavu, koja čini jezgru Čakovca, razvilo se naselje, koje se do XVIII. st. sastojalo od drvenih zgrada. N. Zrinski dao je tu podići 1659. drveni franjevački samostan s crkvom i gostinjcem. God. 1702. Martin Šimunčić počeo je graditi oporućnom svotom Adama Zrinskoga jednokatni franjevački barokni samostan, četvorokutna tlocrta, na kojemu je grb Zrinskih. Uza nj je građena 1707–28. župna crkva Sv. Nikole (jednobrodna s bočnim kapelama). Uz pročelje je podignut snažan zvonik (1753–67). U crkvi su vrijedni glavni veliki drveni oltar s kipovima J. Strauba i rokoklo-klecala, djelo T. Švaba. Samostan čuva među brojnim baroknim slikama i portrete svojih donatora Zrinskih. U klostiru i pred samostanom nalaze se dva Marijina barokna pila iz XVIII. st. U mjestu ima nekoliko stilskih kuća (Strahija) i javnih spomenika: Nikoli Zrinskome, djelo A. Ćorkyja, Gy. Szásza i J. Trstenjaka (1904) te »Budućnost« (Mati i dijete, 1951), rad L. Bezeređija. U Čakovcu djeluje Muzej Međimurja (arheol., etnograf. zbirka, zbirka lik. umjetnosti, memorijalne zbirke skladatelja J. Slavenskog i slikara Ladislava Kralja-Međimurca).

LIT.: A. Horvat, Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međimurju, Zagreb 1956. — V. Marković, Anton Erhard Martinelli, graditelj Althanovog dvorca u Čakovcu, Radovi IPU, 1972, 1/2. — P. Cvekan, Čakovec i franjevci, Čakovec 1978. — I. Lentić-Kugli, Nekoliko planova Staroga grada u Čakovcu, Vijesti MK, 1979, 1. — V. Marković, The Baroque in Central Europe, Croatia, Venice 1992. A. Ht.

ČANKOVIĆ, Milan, arhitekt (Garešnica, 1. IV. 1934). Diplomirao na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu 1959 (A. Albini). Sudjeluje na natječajima za tipski dječji vrtić (s I. Seršićem, I. nagrada, 1961), za stambeno-poslovni i trgovački centar u Pirotu (s M. Kranjcom, II. nagrada, 1965). Suvremenom interpretacijom oblikovnih elemenata tradicionalne ličke ili goranske kuće oblikuje regionalno prepoznatljive arhitektonske sklopove: stambeno-poslovni kompleks (s M. Kranjcom i B. Šternom, 1973) i stambeno-poslovne nizove (s M. Kranjcom, 1973–79) u Ogulinu; stambeno-poslovni objekt u Plaškom (1978), naselje u Vrbovskom (1979), hotel u Josipdolu (1979), restoran Sabljaci (1979, sve s M. Kranjcom) i obiteljsku kuću Sušan u Ogulinu (1979).

LIT.: A. Pasinović, Poetika ogulinskih krovova, Arhitektura, 1973, 146–147. — Z. Čorak, U funkciji grada, Vjesnik, 26. V. 1973. — Z. Živković, Jesmo li na pragu ličke kuće, ČIP, 1978, 308. — Z. Kolacio, Uraslo u krajolik, Vjesnik, 12. XII. 1978. Z. Kol.

ČARA, selo na otoku Korčuli, spominje se u srednjovj. pisanim izvorima kao naselje stočara i zemljoradnika. Od XVI. st. posjed korčulanskih plemićkih obitelji koje podižu građevine i kaštele obrambenoga tipa, jezgre kasnijih dijelova naselja koje raste osobito u doba baroka. Iz prve pol. XIV. st. potječe crkva Sv. Marije u polju (preuređivana 1377, potkraj XVI. st. i 1680) s prostranom lađom i velikom polukružnom apsidom. Na gl. oltaru, sastavljenom u XVIII. st., nalazi se sedam gotičkih reljefa iz Engleske od alabastera (XIV–XV. st.). Župna crkva Sv. Petra spominje se u XV. st.; u početku trobrodna građevina, u XVIII. st. je preinačena i dozidan joj je zvonik. Osim zlatnog kaleža gotičkog oblika u njoj se nalazi i oltarna slika L. Bassana. Pokraj crkve nalazila se loža iz 1770 (porušena), dok je barokni kaštel Španića iz 1674. sasvim nagrađen.

LIT.: V. Foretić, Otok Korčula u srednjem vijeku do 1420, Zagreb 1940. — M. Gjivoje, Otok Korčula, Zagreb 1968. I. Fis.

ČASOPISI, UMJETNIČKI. Stručni prilozi o umjetnosti u časopisima i periodičkim publikacijama pojavljuju se u nas, kao i u svijetu, istodobno s povećanim zanimanjem za upoznavanje kulturne baštine. Premda se prvi radovi pojavljuju u prvoj pol. XIX. st., samostalni časopisi namijenjeni umjetnosti počinju izlaziti znatno kasnije; u početku se problematika umj. baštine razmatra unutar općih pov. prikaza i ne prelazi okvire pozitivističkoga izlaganja. Povijesnomj. građa pretežno se obrađuje u pov. studijama, u časopisima i glasilima pov. i znanstvenih društava i ustanova te u izdanjima Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti: *Arkiv za povijest jugoslavensku*, Zagreb (1851–75); *Rivista dalmata*, Zadar (1859); *Ljetopis JAZU*, Zagreb (1867); *Rad JA*, Zagreb (1867); *Starine JA*, Zagreb (1869); *La Rivista dalmatica*, Split (1876); *Djela JA*, Zagreb (1880); *Zbornik za narodni život i običaje*, Zagreb (1896); *La Rivista dalmatica*, Zadar (1899–1943); *Vjesnik Kraljevskog hrvatsko-slavonsko-*

EHU, 11

ČAKOVEC, Stari dvor Zrinskih i Novi dvor

dalmatinskog zemaljskog arhiva, Zagreb (1899–1920, 1925–41, od 1958. *Arhivski vjesnik državnog arhiva u Zagrebu*).

Razvoj pov. istraživanja u XIX. st. i intenzivnije proučavanje umjetničke baštine uvjetuje postupnu razdiobu povijesti na opću i nacionalnu povijest, povijest umjetnosti, arheologiju i etnologiju. Među njima se arheologija najranije izdvaja kao zasebno područje, zahvaljujući ulaganjima u arheološka istraživanja. Slijede povijest i teorija umjetnosti, čije je temeljne postavke ustanovio njem. arheolog i povjesničar umjetnosti J. J. Winckelmann već u drugoj pol. XVIII. st. Porast znanstvene djelatnosti bio je istodobno poticaj za osnivanje stručnih časopisa iz tih područja. U drugoj pol. XIX. st. izlaze naši prvi arheološki časopisi: *Bullettino di archeologia e storia dalmata*, Split (1878–1919, od 1920. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*); *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, Zagreb (1879–92, 1895–1942, od 1958. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*); *Starohrvatska prosvjeta*, glasiloo Hrvatskog starijnarskog društva u Kninu, Zagreb (1895–1904, 1927–28, 1949). Talijani u Istri izdaju časopis *Atti e memorie della Societa istriana di archeologia e storia patria*, Poreč, Pula (1884–1942, od 1949. u Italiji). — Povijesnomj. časopisi javljaju se u tom razdoblju povremeno i nisu izrazitije tematski određeni. Tek je poneki časopis bio posvećen isključivo obradi spomenika i umjetnina, i to pretežno crkvenih. Građa za povijest arhitekture publicirana je u časopisu *Viesti Kluba inžinirah i arhitektah*, koji izlazi u Zagrebu 1880 (od 1914. dalje *Vijesti Hrvatskog društva inžinira i arhitekta u Zagrebu*). Prva glasila s obilježjem stručnoga umjetničkoga časopisa jesu: *Der Pilger, Organ für vaterländische Interessen, Kunst und Industrie*, Karlovac (1845–47) i *Glasnik Društva za umjetnost i umjetni obrt*, Zagreb (1886–88). Od 1896. u Zagrebu izlazi etnološki časopis *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*.

Osim znanstvenih i stručnih časopisa i revije namijenjene širem krugu čitalaca veoma rano počinju donositi i napise o lik. umjetnosti. Jedan od prvih časopisa za pitanja znanosti, umjetnosti, književnosti, kazališta i mode izlazio je u Zagrebu 1839–42. pod naslovom *Croatia*. Od sred.

M. ČANKOVIĆ I M. KRANJEC, stambeno-poslovne zgrade u Ogulinu

XIX. st. do I. svj. r. lik. problematika pojavljuje se u velikom broju časopisa: *Kolo*, Zagreb (1842—53); *Dubrovnik* (1849—51); *Književnik*, Zagreb (1864—66); *Vienac*, Zagreb (1869—1903); *Slovinac*, Dubrovnik (1878—84); *Hrvatska vila*, Sušak—Zagreb (1882—85); *Dom i svijet*, Zagreb (1888—1922); *Prosvjeta*, Zagreb (1893—1913); *Hrvatski salon*, Zagreb (1898); *Mladost*, Beč—Zagreb (1898); *Život*, Zagreb (1900—01); *Glasnik Matice dalmatinske*, Zadar (1901/02—03); *Hrvatsko kolo*, časopis Matice Hrvatske, Zagreb (1905—55. s prekidima od 1962—71. i od 1991. *Kolo*); *Suvremenik*, Zagreb (1906—21, 1923, 1926—31, 1936—38, 1940—41); *Hrvatska smotra*, Zagreb (1906—10) i dr.

U razdoblju između dva rata periodička likovna publicistika doživljava važne promjene, čemu pridonosi opća kulturna situacija u kojoj se stvara pogodna umjetnička klima i razvija zanimanje stručne i kulturne javnosti za lik. kretanja. Osnivaju se umjetničke galerije, buja izložbena djelatnost, a mlada generacija slikara i kipara studira na zagrebačkoj Akademiji, u Parizu i drugim eur. središtima. Stručna literatura omogućava praćenje suvremenih nastojanja u umjetnosti. Za mnoge naše umjetnike koji se nisu mogli školovati u inozemstvu ona je tih godina bila jedini kontakt s europskom lik. avangardom. Stoga se ranije zanimanje za umjetnost prošlih razdoblja proširuje na suvremene probleme slikarstva, kiparstva, arhitekture i urbanizma, grafike i primijenjene umjetnosti. Poč. 20-ih godina započinje u nas izdavačka djelatnost na tom planu i, premda većina časopisa izlazi samo kraće vrijeme, oni u znatnoj mjeri pridonose uklapanju naše sredine u europske lik. tokove.

U Zagrebu izlaze časopisi: *Grafička umjetnost* (1921); *Umjetnost*, almanah za slikarstvo, grafiku i skulpturu (izlazio povremeno 1921—38), *Zenit*, internacionalna revija za umjetnost i kulturu (1921—26, od 1924. izlazio u Beogradu), a *Grafička revija*, časopis za unapređivanje svih grana grafičke djelatnosti, izlazi u Zagrebu, Ljubljani i Sarajevu (1923—40). Prvi »vjesnik za staleške interese« likovnih umjetnika, *Likovni umjetnik*, pojavio se 1929. u Zagrebu, a prva revija za kritiku, teoriju i povijest umjetnosti *Ars* 37 u Zagrebu 1937. Specifična problematika arhitekture zastupljena je u *Tehničkom listu* koji je izlazio u Zagrebu i Beogradu 1919—39. i u mjesečniku za arhitekturu *Arhitektonsko-graditeljska izložba*, Zagreb (1927).

U to je vrijeme stručno utemeljena i naša lik. kritika, a glavni poticaj za razvoj kritičke misli dali su lijevo orijentirani književni časopisi i ostali časopisi za pitanja kulture i umjetnosti u kojima objavljuju (I. Gorenčević, Lj. Babić, M. Krleža, J. Miše, K. Strajnić i dr.). Uz književne revije s početka stoljeća koje i dalje izlaze, pojavljuju se novi časopisi važni sa stajališta suvremene likovne publicistike: *Hrvatska prosvjeta* (1914—40); *Vijavica* (1917—18); *Književni jug* (1918—19); *Juriš* (1919); *Plamen* (1919); *Kritika* (1920, 1928); *Nova Evropa* (1920—41); *Vijenac* (1923—28); *Književna republika* (1924—25, 1928—38); *Književnik* (1924—25, 1928—38); *Naša epoha* (1926); *Umjetnost* (1927); *Hrvatska revija* (1928—44); *15-dana* (1931—35); *Hrvatska smotra za književnost, umjetnost i društveni život* (1933—44); *Kultura* (1933); *Zagreb* (1933—44); *Izraz* (1939—41); *Pečat* (1939—40), sve u Zagrebu.

Arheološkim časopisima s kraja XIX. st. pridružuju se između dva rata: *Numizmatika* (1933—36, 1953, 1978) i *Numizmatičke vijesti* (1939), a iz područja etnologije: *Narodna starina* (1922—35); *Etnografska istraživanja i grada* (1934—43) i *Vjesnik Etnografskog muzeja* (1935—38), sve u Zagrebu.

Nakon 1945. utvrđuje se metodologija znanstvenoistraživačkoga rada na području povijesti i teorije umjetnosti, osnivaju se službe za zaštitu spomenika kulture, unapređuje se muzejska i galerijska djelatnost. Znanstvene ustanove, konzervatorski zavodi, galerije, muzeji i strukovna udruženja pokreću prve lik. časopise i publikacije. Poč. 50-ih godina počinju izlaziti vodeći povijesnoumjetnički i muzeološki časopisi: *Bulletin Razreda za likovne umjetnosti JAZU*, Zagreb (1953); *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, Split (1953) i *Peristil*, Zagreb (1954) te *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, Zagreb (1952) i *Muzeologija*, Zagreb (1953). Savez likovnih umjetnika Jugoslavije izdaje časopis *Umetnost*, Beograd (1949—51) i list *Umjetnost*, Zagreb (1957—58). Muzej grada Zagreba povremeno izdaje publikaciju *Iz starog i novog Zagreba* (1957). *Radovi Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu* (1958—69, 1981) objavljuju rezultate povijesnoumjetničkih istraživanja suradnika Odsjeka. U Zagrebu 1965. počinje izlaziti *Život umjetnosti*, do danas naš vodeći časopis za probleme, teoriju i kritiku novije suvremene lik. kulture

i umjetnosti; Galerije grada Zagreba izdaju časopis *Bit-International* (1968—72) i *Spot* (1972—78). Društvo prijatelja kulturne baštine izdaje u Splitu časopis *Kulturnu baštinu* od 1973; Hrvatsko društvo likovnih umjetnika izdalo je 1973. jedan svezak časopisa za lik. umjetnost *LL* (br. 1—4); *Novine, Katalog Galerije Studentskog centra*, Zagreb (1968—75; 1974, br. 49—50 pod naslovom *Novine Galerije Studentskog centra*) donose informacije vezane uz izložbe te galerije. Od 1991. u Zagrebu izlazi *Kontura*, časopis za umjetnost i kulturu.

Za područje arhitekture i urbanizma najvažniji su časopisi *Arhitektura*, Zagreb (1947) i *Čovjek i prostor*, Zagreb (1954), koji donose i prikaze o slikarstvu, kiparstvu i primijenjenoj umjetnosti, te *Urbs*, časopis za urbanizam, arhitekturu, izgradnju i graditeljsko naslijeđe, Split (1957). U Splitu je izlazio i časopis *Arhitekt*, Projektnog atelijera za urbanizam i arhitekturu (1959—60) a u Zagrebu *Glasiло Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* (1973—75).

Iz područja arheologije izlaze časopisi: *Diadora*, Zadar (1954); *Opuscula archaeologica*, Zagreb (1956, izlazi povremeno); *Arheološki radovi i rasprave JAZU*, Zagreb (1959); *Bilten Hrvatskog numizmatičkog društva*, Zagreb (1963; od 1975. pod nazivom *Obol*); *Histria archaeologica*, Pula (1970) te radovi sa znanstvenih skupova kao Izdanja Hrvatskog arheološkog društva u Zagrebu (1975). Etnološku tematiku obrađuju časopisi: *Narodna umjetnost*, godišnjak Instituta za narodnu umjetnost, Zagreb (1962); *Etnološka tribina*, izdanje Hrvatskog etnološkog društva u Zagrebu (1978—93. objavljeno je 16 svezaka); *Etnološka istraživanja*, izdanje Etnografskog muzeja u Zagrebu (1981—89. objavljeno je pet svezaka).

Muzejsku problematiku obrađuju časopisi: *Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin* (1961); *Glasnik slavonskih muzeja*, glasiло Muzejskog društva Slavonije i Baranje, konzervatora i arhivista Slavonije, Vukovar (1966); *Bilten — Informatica museologica*, Zagreb (1970; od 1973. *Informatica museologica*) što ga izdaje Muzejski dokumentacijski centar; *Muzejski vjesnik*, glasiло Muzejskoga društva sjeverozap. Hrvatske, Čakovec (1978). Od 1981. Galerija Antuna Augustinčića u Klanjcu izdaje *Anale Galerije »Antun Augustinčić«* posvećene lik. i kulturnoj povijesti Klanjca i okolice te muzeološkoj problematici. U Zagrebu 1975. počinje izlaziti *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, jedina redovita stručna publikacija službe zaštite hrv. spomenika kulture.

Povijesnoumjetn., arheol. i etnološka grada i prilozi objavljuju se i nadalje u povijesnim časopisima i zbornicima, te u izdanjima HAZU i drugih znanstvenih ustanova: *Osječki zbornik*, Osijek (1942); *Anali Historijskog instituta u Dubrovniku* (1952) koje do 1970. uređuje C. Fisković; *Radovi instituta JAZU u Zadru* (1954); *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* (1959); *Croatia christiana periodica* (1977; izdanje Instituta za crkvenu povijest Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu) i dr. Likovne kritike i rasprave donose također i književni časopisi te časopisi za kulturu, umjetnost i društvena pitanja: *Republika*, Zagreb (1945); *Kolo*, časopis Matice hrvatske, Zagreb (1962—71; 1991); *Krugovi*, Zagreb, (1951—58); *Riječka revija*, Rijeka (1952—70); *Zadarska revija*, Zadar (1952); *Mogućnosti*, Split (1954); *Dubrovnik*, Dubrovnik (1955); *15 dana*, Zagreb (1957); *Razlog*, Zagreb (1961—69); *Forum*, Zagreb (1962); *Dometi*, Rijeka (1968); *Kaj*, Zagreb (1968); *Umjetnost i dijete*, Zagreb (1969; časopis za dječje stvaralaštvo) i dr.

I. Reb. i V. Fo.

ČASOSLOV → BREVIJAR

ČAVA → BUŽIM

ČAVRK, Hamo, grafičar i kipar (Sarajevo, 23. VI. 1950). Diplomirao na Akademiji u Sarajevu 1977, potom suradnik Majstorske radionice A. Augustinčića do 1979. Bavi se poglavito grafikom; gusto iscrtanim vlatima, geometrijskim oblicima i prodorima svjetlosti oblikuje pokretljiv i uravnotežen slikarski prostor (ciklus *Vlati*, 1989—91). Tiskane su mu mape grafika *Drugačije, jednostavno* (1984), *Vlati dna* (1984) i *Zrakoplovi ubojice* (1991), sve u izdanju Zbirke Biškupić te mapa *Teratologija* (1988). Samostalno izlagao u Sarajevu (1972), Rijeci (1974, 1981, 1991), Zagrebu (1983, 1984, 1985, 1987, 1988, 1990), Trstu (1989) i dr.

LIT.: V. Ekl, Hamo Čavrk (katalog), Rijeka 1991.

R.

ČAZMA, gradić na Z obronku Moslavačke gore, u sr. vijeku važno naselje (*libera villa Chasmensis*). Zagrebački biskup Stjepan II. osniva Čazmanski kaptol 1232 (*locus credibilis* sve do 1537). Čazmu zauzimaju Turci 1552. i